

SINT-JANS-MOLENBEEK GEMEENTEHUIS

INHOUDSTAFEL

Welkomwoord door Ann Gilles-Goris.....	4
De rol van een gemeentehuis	6
Het bouwproject van Frédéric Van der Rit [1848-49]	8
De “Prado-Affaire” [1855].....	10
Het gemeentehuis van Jean-Baptiste Janssens [1889]....	11
Het gebouw	13
De verzameling kunstwerken van de gemeente.....	20
Om verder te lezen.....	22

Welkom te Sint-Jans-Molenbeek!

Deze brochure laat je een onmisbaar gebouw van Molenbeek ontdekken: het gemeentehuis.

Na meer dan 40 jaar getreuzel, wordt het gemeentehuis eindelijk ingehuldigd op 28 september 1889. Zij is sinds dan het kloppend hart van onze gemeente.

Op vraag van de toenmalige burgemeester, Henry Hollevoet, moet dit sobere gebouw vooral functioneel zijn. Verschillende Molenbeekse ambachtslui nemen deel aan de bouw en inrichting ervan. De gieterij voorziet het gebouw van verlichting. Lange tijd werden er huwelijken voltrokken en gemeenteraden gehouden.

Vandaag huisvest het de kabinetten van de schepenen, de zaal van het College, de lokale diensten en de ontvangsthall.

Ga met behulp van deze brochure zelf op ontdekking ...

Ann Gilles-Goris

Het voormalige gemeentehuis, het Prado, op de plaats waar het huidige gemeentehuis staat. Coll. Christophe Wallez.

In 1954 is een olifant is te gast in het gemeentehuis van Burgmeester Machtens.
Coll. Gemeentelijke archieven, reproductie uit la revue de La Fonderie.

DE ROL VAN EEN GEMEENTEHUIS

In de nasleep van de onafhankelijkheid van België [1830], regelt het gemeentehuis het maatschappelijke leven van de burgers. Ambtenaren behartigen het leven van de inwoners en doen er aan politiek. De bouw van een gemeentehuis in de negentiende eeuw, bepaalt het imago en de idealen die een gemeente nastreeft. Een gemeentehuis is de zetel van het bestuurlijk gezag, gewikkeld in een symbolische omlijsting. Het gebruik van traditionele of visionaire architectuur, bepaalt de identiteit en het karakter van de stad.

In Sint-Jans-Molenbeek is de nood aan een gemeentehuis verbonden met de bevolkingsexplosie. Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw tot aan het begin van de 20e eeuw stijgt het aantal inwoners van 4092 [1831] naar 72783 [1910]. Deze cijfers illustreren waarom gemeentelijke aanlegenheden noodzakelijk zijn.

Het gemeentelijk personeel in 1939 [Coll. Molenbecca].

Dienst Bevolking in 1964 [Coll. Molenbecca].

HET BOUWPROJECT VAN FRÉDÉRIC VAN DER RIT [1848-49]

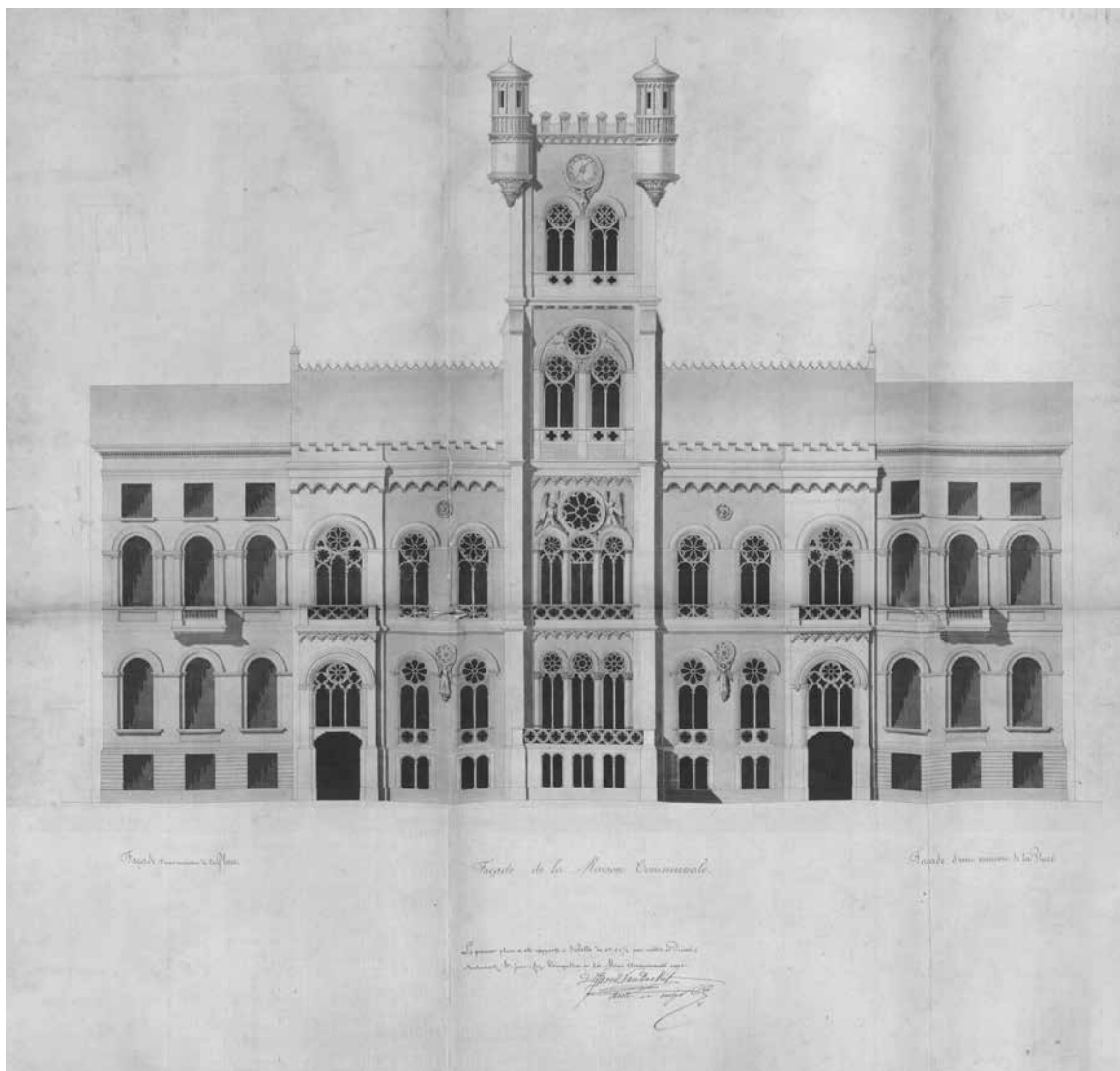
In het begin van het 19e eeuw huurt het dorp Sint-Jans-Molenbeek een huis op Merchtemsesteenweg 23, om de belangen van zo'n 4000 inwoners te behartigen. Door de industriële revolutie en de groei van de stad Brussel, kent de gemeente Sint-Jans-Molenbeek, strategisch gelegen aan het kanaal, een sterke bevolkingsgroei.

In 1845 besluit de gemeente om een eerste wedstrijd van architecten te doen voor de bouw van een gemeentehuis, maar er komen financiële problemen komen. In 1848-49 werd een nieuwe architectuurwedstrijd georganiseerd. Doel gevraagd: Byzantijns of Gotisch stijl voor maximaal 90000 BEF. Het project van Frédéric Van der Rit wint de wedstrijd. Het resultaat: een uitzonderlijk en opmerkelijk gebouw dat de architect introduceerde als Byzantijns of Lotharings. Maar het project zal worden afgeschaft omdat er veel kritiek kwam over de kosten en de locatie. Echter stelt het ons de specifieke behoeften van een gemeenschap organisatie in het midden van de negentiende kennen.

Het gemeentehuis van Van de Rit huisvest een politiekantoor, een chamber-conciërge, een poortgebouw, een gevangenis, een zaal voor de burgemeester en de schepenen, een secretariaat, een dienst burgerlijke stand, een ontvangstenkantoor, een raadzaal en een bureau voor de Vrederechter.

In dezelfde periode kiezen andere Brusselse gemeentes voor de Vlaamse Neorenaissance stijl, die verwijst naar het glorierijke verleden van België. Anderlecht brengt de bal aan het rollen en Schaarbeek volgt met de bouw van opzichtige en monumentale gebouwen.

Projet van Frédéric Van der Rit, coll. Gemeentelijk archieven.

DE “PRADO AFFAIRE” (1855)

In Sint-Jans-Molenbeek zorgt de “Prado affaire” voor een gemeentelijke discussie van om en bij de 30 jaar. Alles begint in 1855 als het Prado [een toneelzaal] met omliggende terreinen, openbaar verkocht wordt. De zaal en de gronden zijn gelegen nabij de Vlaamse poort en het kanaal, wat het een ideale plek maakt voor de huisvesting van een nieuw gemeentehuis met gemeenteplein. Pas in 1886 wordt de gemeente eigenaar van de graslanden. Het plan een school te bouwen op deze velden is de oorzaak van een dertig jaar durende discussie. Voor sommige mensen is de bouw van een publieke school op deze mooie plaats een sterk symbool voor de buitenwereld, voor anderen is dit project niet meer dan een bron van overlast. Na jaren discussie beslist men de school ergens anders te vestigen en land te verkopen om er woningen en bedrijven op te ontwikkelen.

Het gemeentehuis huist dan uiteindelijk in het oude Prado, dat na al die jaren in slechte staat verkeert. Het Vredegerecht eist een beter gebouw voor de ambtenaren.

HET GEMEENTEHUIS VAN JEAN-BAPTISTE JANSSENS (1889)

Een verslag van de architect van het arrondissement, vermeldt niet alleen barsten, brandgevaar en waterinsijpeling, maar ook de aanwezigheid van ongedierte. Het vormt allemaal een bedreiging voor de gezondheid van de ambtenaren die in het gebouw werken. Pas op 4 oktober 1886 keurt de raad de afbraak van het oude Pradogebouw goed en de bouw van een nieuw gemeentehuis op dezelfde plaats.

Mijnheer Hollevoet, de toenmalige burgemeester van Molenbeek, beslist om Jean-Baptiste Janssen, een gemeenteambtenaar bevoegd voor openbare werken, te benoemen tot architect voor de bouw van het nieuwe gemeentehuis. Hij meent dat alleen een gemeenteambtenaar weet hoe je een gemeentehuis functioneel kan maken. Een wedstrijd tussen architecten zou alleen leiden tot mooie gevels waarvoor de gemeente geen geld heeft.

Jean-Baptiste Janssen krijgt een gouden medaille. In zijn toespraak zegt de burgemeester het volgende over architecten: “[hij] kon het goed en mooi doen, met weinig geld, een zeldzame kwaliteit voor een architect”. Op 28 september 1889 wordt het nieuwe gemeentehuis ingehuldigd met een groot volksbal op het plein.

Uitzicht op de grote hal.

HET GEBOUW

Het gemeentehuis heeft een neoklassieke eclectische stijl en is voor die periode, een van de soberste gemeentehuizen in het Brussels gewest. Janssen heeft met zijn project, de vraag naar een gebouw met een eenvoudige en praktische inrichting, uitdrukkelijk gerespecteerd.

Het gebouw staat op de plaats van het vroegere Pradotheater en om duurzaamheid te garanderen, zijn betonnen funderingen gegoten van 4 meter dikte. Plaatselijke ambachtslui voeren het geheel van de werken uit. Bovendien voegt de gemeente een bepaling toe die verklaart dat ze alleen ondernemingen kiest, waar arbeiders een minimumloon verdienen. Het is een belangrijk politieke gebaar dat de moeilijke situatie van de arbeiders in die tijd illustreert. Ambachtslui gevestigd vlakbij het gemeentehuis zorgen voor de ruwbouw, het glaswerk, het marmer- en tegelwerk, het meubilair en de schrijnwerkerij. De “Compagnies des Bronzes de Bruxelles” uit de Ransfortstraat [nu het museum “La Fonderie”], zorgt voor de verlichting.

Zicht op het gemeentehuis vanuit de Graaf Van Vlaanderenstraat

De twee hoofdgevels bevatten ramen die het wit van de steen van Gobeertange combineren met het blauwe in de steen van Henegouwen. De koepel en dakkapel zijn bedekt met koper.

De monumentale ingang bestaat uit een trap die rechtstreeks leidt naar de inkomhal. In de ingang van de hall staan vier Toscaanse marmeren kolommen. In deze ruimte hangt een indrukwekkende luster in brons en kristal. In de marmeren stenen uit het bovenste gedeelte van de muur, zijn de namen van de burgemeesters gegraveerd.

[Een kleine anekdote voor de aandachtige speurder: de naam van burgemeester René Verbist ontbreekt in de lijst maar de naam van schepen Henri Pevenage staat er wel tussen]. In het midden hangt een portret van Henri Hollevoet, de burgemeester die het gemeentehuis inhuldigde in 1889.

De kabinetten op de eerste en tweede verdiepingen zijn, wegens de toename van het aantal schepenen, aangepast. Het kabinet van de burgemeester blijft majestueus. Het ligt onder de koepel van het gebouw en de decoratie van het plafond is opmerkelijk: het is bekleed met schilderijen van Amédée Lynen [1852–1939]. Op een gouden achtergrond staan de allegorische afbeeldingen van het onderwijs, de openbare bijstand, de civiele bescherming, het gerecht, de kunst en letterkunde, het huwelijk, enzovoort. Het meubilair in het kabinet is op maat gemaakt met het discreet ingewerkt monogram “M” van de gemeente. Het houtwerk in deze kamer en in de raadzaal, is vervaardigd door de broers de Waele [Opzichterstraat].

Het kabinet van het burgemeester op het 2e verdieping.

Op de tweede verdieping bevindt zich de vroegere zaal van de huwelijken en gemeenteraden. Op feestelijke gelegenheden kwamen gasten met koetsen het gemeenteplein opgereden. Ze gingen het gebouw binnen langs de ene deur en kwamen buiten langs een andere. Zo bleef iedereen droog bij het binnen- en buitengaan. De zaal van 22 x 10 m is nu verdeeld in bureaus. Huwelijken worden in het kasteel van Karreveld voltrokken.

Het gemeentehuis is praktisch ingericht. Op het gelijkvloers bevinden zich de burgerdiensten omdat die het meeste volk moeten ontvangen. Andere diensten met een kleinere toeloop bevinden zich op de bovenste verdiepen.

De Collegezaal

Gemeenteplaats voor 1931 [Gemeentelijke verzameling van Sint-Jans-Molenbeek].

Amédée Lynen [1852–1939] is een schilder, tekenaar, aquarellist, lithograaf en illustrator. Hij volgde een opleiding bij Paul Lauters en Joseph Stallaert aan de Koninklijke Academie van Schone Kunsten te Brussel. Lynen schildert enkele schilderijen in dit genre, maar is vooral actief als graveerder, illustrator en ontwerper van affiches. Hij illustreert voornamelijk boeken zoals “De legende van Uylenspiegel” van Charles de Coster en “Les Flamandes” van Emile Verhaeren. Hij is een artiest die geïnteresseerd is in typisch pittoreske en volkse Brusselse landschappen. Hij is stichtend-lid van de “Cercles L’Esson” en “Pour l’art” en lid van de “Société Royale Belge des Aquarellistes”. Naast het schitterend plafond van het gemeentehuis van Molenbeek, vind je werken van hem in de musea van Luik, Brussel en Antwerpen.

Detail van het fresco van Amedee Lynen.

Detail van het fresco van Amedee Lynen in het bureau van de burgemeester.

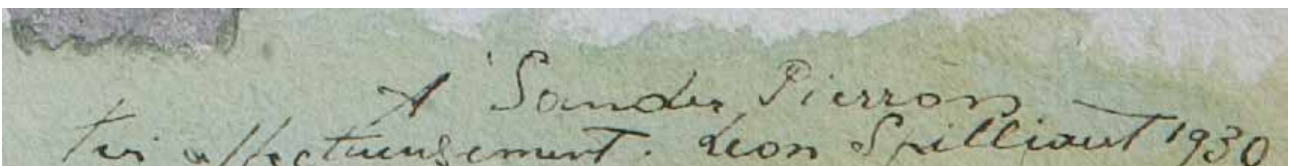

DE VERZAMELING KUNSTWERKEN VAN DE GEMEENTE

Zowel in het stadhuis als in het kasteel van Karreveld, vind je prestigieuze werken van artiesten (of aan hen toegeschreven) zoals Van Dyck, Brueghel, Jordaens, Spilliaert, Laermans of Somville.

Dit komt door zowel de uitvoering van een aankoopbeleid sinds de jaren 1960 als een belangrijke financiële gift van kunstcriticus en romanschrijver Sander Pierron. Hij was een beroemde inwoner van de gemeente die stierf in 1945. De Pierron collectie (bestaande uit 450 werken) bevat vooral post-impressionistische werken (eind 19e - begin 20ste eeuw) en één gravure in Realisme stijl uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Dankzij giften van artiesten en een gemeentelijke aankoop politiek is de verzameling uitgebreid met werken uit zowel de 17e eeuw als hedendaagse kunst.

Het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium heeft in 2007 de verzameling kunstwerken van de gemeente geïnventariseerd. De ploeg van het gemeentelijk museum (MoMuse) stelde bij die gelegenheid een grote deel van de verzameling ten toon. De beeldhouwwerken en schilderwerken zijn te bewonderen in de bureaus, kabinetten en zalen van het gemeentehuis. Ze worden ook voor tijdelijke tentoonstellingen aan musea uitgeleend.

©IRPA - Detail van de toewijding van Léon Spilliaert aan Sander Pierron. Gemeentelijke verzameling van Sint-Jans-Molenbeek.

De gemeentelijke verzameling is in 2007 het voorwerp geweest van een inventarisatie door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, en de ploeg van het gemeentelijk museum [MoMuse] organiseerde een grote tentoonstelling van een mooi deel van de verzameling. De beeldhouwen en de schilderwerken worden gewaardeerd in de verschillende bureaus, kabinetten en zalen van het gemeentehuis en worden soms voor tijdelijke tentoonstellingen aan musea uitgeleend.

©IRPA - Eugène Laermans, de zondaar. Gemeentelijke Verzameling van Sint-Jans-Molenbeek.

OM VERDER TE LEZEN ...

- Bruxelles Patrimoine, tijdschrift nr. 18, De gemeentehuizen, Brussel, april 2016.
- Gemeentelijk Museum van Sint-Jans-Molenbeek, Trésors cachés, catalogus van de tentoonstelling van 15/09/2007 tot 20/10/2007 in het Huis van Culturen en Sociale Samenhang, uitgave van het Gemeentelijk Museum van Sint-Jans-Molenbeek.
- Victor Gaston MARTINY, Bruxelles, Architecture civile et militaire avant 1900, Editions J.M Collet; Braine L'Alleud, 1992.
- Le Soir Hors-Série, La collection des villages de Bruxelles: Molenbeek-Saint-Jean, Bruxelles, 2007.
- Cercle d'Histoire Locale Molenbecca, Driemaandelijks tijdschrift nr. 13, Brussel, januari 2004.
- MoMuse, gemeentelijk museum van Sint-Jans-Molenbeek, Mommaertsstraat 2, 1080 Sint-Jans-Molenbeek.
- Jean BOTERDAEL, Molenbeek-Saint-Jean, CFC-Éditions / coll. Guide des communes de Bruxelles Tourisme.
- Antoon-Willem MAURISSEN, Bijdrage tot de geschiedenis van Sint-Jans-Molenbeek, Baeté Puurs, 1980.

REDACTIE

Verantwoordelijke uitgever: Het College van Burgemeester en Schepenen van de gemeente Sint-Jans-Molenbeek.

Teksten, opmaak en foto's: Bertrand Leleu, dienst Toerisme van Sint-Jans-Molenbeek.

Voor de foto's met copyright, wordt dit onderaan de foto's vermeld.

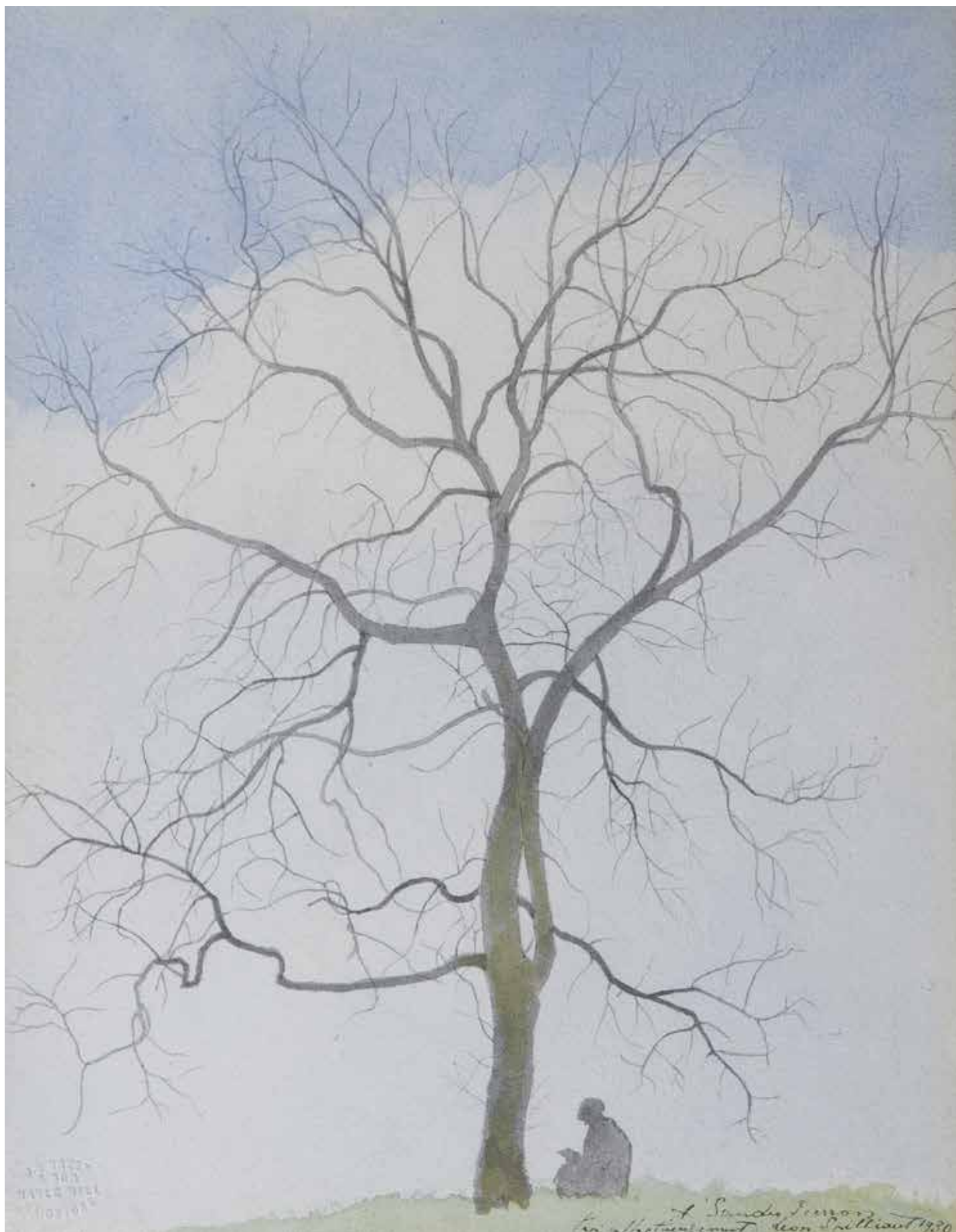
Dankwoord: Lina Derventlis, MOLENBECCA, MoMuse, Dienst Gemeentelijke Archieven, Dienst afbeeldingen van La Fonderie.

Brochure gepubliceerd in maart 2018.

©IRPA - Juliette Wytsmann-Trullemans, Linkebeek, Gemeentelijke verzameling van Sint-Jans-Molenbeek.

©IRPA - Léon Spilliaert, l'arbre défeuillé, 1930. Gemeentelijke verzameling van Sint-Jans-Molenbeek.